

ევროპული ინტეგრაცია და საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები

რამაზ ფუტყარაძე

ეკონომიკის დოქტორი,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საკვანძო სიტყვები: ევროპული ინტეგრაცია, ევროკავშირი, დსთ, საქართველოს ეკონომიკა

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკის გლობალიზაციისა და ინტეგრაციული პროცესები შეუქცევადია, რაც მცირე ქვეყნებს ერთის მხრივ მნიშვნელოვან შესაძლებლობებს სთავაზობს, ხოლო მეორეს მხრივ შეიცავს გარკვეულ პრობლემებსა და გამოწვევებს. ევროპაში დღეს შემდეგი ინტეგრაციული დაჯგუფებებია წარმოდგენილი: ევროკავშირი, ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაცია და დსთ (ევრაზიული კავშირი). თავის მხრივ ევროკავშირი, მიუხედავად მის წინაშე არსებული თანამედროვე რთული გამოწვევებისა, მსოფლიოში ყველაზე განვითარებული ინტეგრაციული დაჯგუფებაა და ასევე, წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე დიდ ბაზარს მსოფლიოში.

საქართველო მდებარეობს ევროპასა და აზიის გზაჯვარედინზე, დამოკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქვეყანა აქტიურად ცდილობს გააღრმავოს სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირები საერთაშორისო თანამეგობრების წევრ ქვეყნებთან, განსაკუთრებით კი ევროკავშირთან, ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან. უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო პერიოდში საქართველომ მნიშვნელოვან წინსვლას მიაღწია ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციის გზაზე. ცნობილია, 2014 წლის 27 ივნისს, ქ. ბრიუსელში, ხელი მოეწერა ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებას. 2014 წლის 1 სექტემბერიდან, ასოცირების შესახებ შეთანხმების დადგენილი ვალდებულებების დაახლოებით 80% (ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის (DCFTA) კომპონენტის ჩათვლით) ამოქმედდა. 2015 წლის ბოლოს კი წარმატებით დასრულდა ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მიერ საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების რატიფიცირების პროცესი.

საქართველო ერთ-ერთი პოსტსაბჭოთა ქვეყანაა რომელიც დგას საბაზრო ურთიერთობების გზაზე. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ქვეყანა გაწევრიანდა მრავალ საერთაშორისო ორგანიზაციაში (სსფ, მსოფლიო ბანკი, ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია და სხვ.). ქვეყანამ წარმატებით განახორციელა არაერთი სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმა და მტკიცედ ადგას დემოკრატიისა და მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრაციის გზას. თანამედროვე ეტაპზე ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების ძირითადი ვექტორი არის ევროკავშირთან დაახლოება და ეკონომიკური ინტეგრაცია.

საქართველოს ძალიან მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული მდებარეობა გააჩნია, იგი აკავშირებს დასავლეთს აღმოსავლეთთან. შესაბამისად აღნიშნული ფაქტორი წარმატებით უნდა იყოს გამოყენებული ქვეყნის მსოფლიო ეკონომიკაში და ევროპული ინტეგრაციის გზაზე.

საქართველოს აქვს შესაძლებლობა ევროპასთან ეკონომიკური ინტეგრაციის გაღრმავების და რთული გზა, რომლის გავლის შემდეგ იწოდებოდეს, როგორც განვითარებული ევროპული ქვეყანა, რაც დიდი გამოწვევებთანაა დაკავშირებული. მიგვაჩნია მხარეებს შორის ეტაპობრივად უნდა გაიზარდოს სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირები, რაც ხელს შეუწყობს ჩვენი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას.

ეკონომიკური ინტეგრაცია წარმოდგენილია სავაჭრო-ეკონომიკური და საფინანსო საკრედიტო ინტეგრაციის გარეშე. ასევე იგი დაკავშირებულია პოლიტიკურ ინტეგრაციასთან. წინამდებარე სტატიაში მოკლედ იქნება განხილული საქართველოს საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობებში ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორცაა: საგარეო ვაჭრობა, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და უცხოური ფულადი გზავნილები.

პირველი, საქართველოს ეკონომიკური განვითარება და მსოფლიო ეკონომიკაში შემდგომი ინტეგრაცია მოითხოვს ინვესტიციების მოზიდვას. საქართველოსთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას. ქვეყანაში არსებული ლიბერალური საინვესტიციო გარემო და თანაბარი პირობები ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციებისათვის, საქართველოს მიმზიდველი უნდა იყოს უცხოელი ინვესტორებისთვის. ევროკავშირთან გაფორმებული ასოცირების ხელშეკრულება და ახალი პერსპექტივები, ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა, და სხვა მრავალი ფაქტორი წარმოადგენს მყარ საფუძველს საქართველოში ბიზნესის დაწყებისა და მისი წარმატებული განვითარებისათვის. ბოლო წლებში საქართველოში პუი-ის მაქსიმუმი დაფიქსირდა 2007 წელს 2 მლრდ აშშ დოლარი;

საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემების თანახმად 2006 წლიდან 2016 წლის ჩათვლით საქართველოში განხორციელებულმა პირდაპირმა უცხოურმა ინვესტიციებმა დაახლოებით 14 მლრდ. აშშ დოლარი შეადგინა. ბოლო წლების სტატისტიკა ასეთია: 2010 წელს საქართველოში განხორციელდა 814 მლნ აშშ დოლარის პუი, 2011 წელს - 1117, 2012 წელს - 911, 2013 წელს - 942, ხოლო 2014 წელს ინვესტიციების მოცულობა 1758,4 მლნ. აშშ დოლარი დაფიქსირდა, რაც 86,7%-ით აღემატება 2013 წლის ანალოგიურ მონაცემს. 2015 წელს საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 1564 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 11 პროცენტით ნაკლებია 2014 წლის შესაბამის მაჩვენებელზე, ხოლო საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 2016 წელს 1645

მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა (წინასწარი მონაცემები), რაც 5 პროცენტით აღემატება 2015 წლის დაზუსტებულ მონაცემებს.[1] ჩვენი აზრით შესაძლებელია საქართველოში განხორციელდეს წელიწადში საშუალოდ 2-5 მლრდ აშშ დოლარის პუი რაც მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს საქართველოს ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებას. მიგვაჩნია, რომ მნიშვნელოვანი სამუშაოები და ღონისძიებებია გასატარებელი, რომ ქვეყანაში ევროპული (და არა მარტო ევროპული) ინვესტიები გაიზარდოს.

მეორე, ფულადი გზავნილები, საქართველოში საკმაოდ მაღალია უცხოეთიდან ფულადი გზავნილების მასშტაბები. საქართველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების განხილვისას გვერდს ვერ აუვლით უცხოეთიდან განხორციელებულ ფულად გზავნილებს. საქართველოს ეკონომიკისთვის საზღვარგარეთიდან თანხების გადმორიცხვის მნიშვნელობას გვიჩვენებს ის გარემოება, რომ სასაქონლო ექსპორტის შემდეგ ქვეყანაში უცხოური ვალუტის შემოდინების ერთ-ერთ მთავარ წყაროს ქართველი ემიგრანტების მიერ ფულადი გზავნილები წარმოადგენს.

ფულადი გზავნილების მოცულობა ქვეყანაში განხორციელებულ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებს აღემატება. საქართველოში საზღვარგარეთიდან შემოსულმა ფულადმა გზავნილებმა 2014 წელს 1.44 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა (2.45%-ით ნაკლები წინა წელთან შედარებით), რაც ქვეყნის მშპ-ს დაახლოებით 8.7%-ია, რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემების თანახმად, რუსეთი ფულადი ნაკადის ყველაზე მსხვილი წყაროა. რუსეთიდან ფულადი გზავნილები 11.5%-ით შემცირდა და 709.23 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 2014 წელს საქართველოში შემოსული მთლიანი ფულადი გზავნილების 49.2%-ს შეადგენს (წინა წლებში 60%-ს აჭარბებდა). ფულადი გზავნილები ასევე შემცირდა უკრაინიდან. ფულადი გზავნილები საბერძნეთიდან, რომელიც მეორე უმსხვილესი წყაროა, 3.4%-ით გაიზარდა წინა წელთან შედარებით და 204.78 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა; შემდეგ მოდის იტალია — 121.4 მლნ აშშ დოლარით (10.2%-იანი ზრდა); აშშ — 82 მლნ აშშ დოლარით (9.6%-იანი ზრდა); თურქეთი — 64.3 მლნ აშშ დოლარით (54.1%-იანი ზრდა); უკრაინა — 30.8 მლნ აშშ დოლარით (32.4%-იანი კლება) და სხვ.

საქართველოში საზღვარგარეთიდან შემოსული ფულადი გზავნილების მოცულობამ 2015 წელს შემცირდა და 1080 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა (25%-ით ნაკლები წინა წელთან შედარებით). აღსანიშნავია ფულადი გზავნილების სტრუქტურაც: რუსეთი — 40,1% (709,2 მლნ აშშ დოლარი), საბერძნეთი — 10,9%, იტალია — 10,1%, აშშ — 9,3%, თურქეთი — 6,4%, ისრაელი — 3%, ესპანეთი — 2,5%, გერმანია — 2,5%, გაერთიანებული სამეფო — 1,5% და სხვ. 2015 წელს კი საქართველოდან საზღვარგარეთ გადარიცხული ფულადი გზავნილებმა 170 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, ხოლო აღნიშნული ფულადი გზავნილების სტრუქტურა ასე გამოიყურება: რუსეთი — 45%, აზერბაიჯანი — 11.2%, სომხეთი — 2.8%, უზბეკეთი — 2.2%, ყაზახეთი — 2% და სხვ.

არაერთი მეცნიერის ვარაუდით, საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველთა რაოდენობა მილიონს აჭარბებს. რუსეთში, უკრაინაში ასევე საბერძნეთში მიმდინარე პროცესებმა სავსებითაა შესაძლებელი გამოიწვიოს ქვეყანაში ფულადი გზავნილების მოცულობის შემცირება, რაც უარყოფითად აისახება საქართველოს ეკონომიკაზე. საქართველო პატარა ქვეყანაა, საიდანაც ქვეყანაში არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე მიგრანტთა ნაკადი გადინება და ამავდროულად, მეორეს მხრივ, უცხოური ვალუტის ნაკადები შემოედინება. ზემოთაღნიშნულიდან ჩანს, რომ ფულად გზავნილებში მაღალია დსთ-ს, განსაკუთრებით რუსეთის ხვედრითი წილი.

მესამე, ლიბერალური საგარეო ვაჭრობის პოლიტიკა წარმოადგენს საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთ ძირითად პრინციპს. ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ საქართველოში განხორციელებულ იქნა როგორც სატარიფო პოლიტიკისა, ასევე ტექნიკური რეგულირების სფეროს რეფორმა, რის შედეგადაც საქართველოს დღეისათვის გააჩნია რევიონში ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური საგარეო ვაჭრობის პოლიტიკა, რაც გულისხმობს გამარტივებულ საგარეო ვაჭრობის რეჟიმსა და საბაჟო პროცედურებს, დაბალ საიმპორტო ტარიფებსა და მინიმალურ არასატარიფო რეგულირებას.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობისათვის დამახასიათებელი ძირითადი თავისებურება არის უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი. 2014 წელს საგარეო სავაჭრო ბრუნვა 5%-ით გაიზარდა და 11 457 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. ექსპორტი შემცირდა 1.6%-ით და 2 861 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა; იმპორტი გაიზარდა 7%-ით და 8 596 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. საქართველოს უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა 2014 წელს 5 735 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც ყველაზე მაღალია ბოლო პერიოდში.

2014 წელს საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვა ევროკავშირის ქვეყნებთან 4%-ით გაიზარდა, 2 990 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა და საქართველოს სავაჭრო ბრუნვის 26% შეადგინა: ექსპორტი 2%-ით გაიზარდა, 621 მლნ. აშშ დოლარით განისაზღვრა და მთლიანი ექსპორტის 22% შეადგინა; იმპორტი 4%-ით გაიზარდა, 2 369 მლნ. აშშ დოლარით განისაზღვრა და მთლიანი იმპორტის 28% შეადგინა.

2016 წელს საქართველოში საქონლით საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ 11966 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა (წინასწარი მონაცემები), რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე 20 პროცენტით მეტია; აქედან ექსპორტი 2114 მლნ. აშშ დოლარს შეადგენს (4 პროცენტით ნაკლები), ხოლო იმპორტი 9852 მლნ. აშშ დოლარს (27 პროცენტით მეტი). უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა 2016 წელს 7738 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. ამავდროულად წელს ექსპორტმა რეექსპორტის გარეშე მხოლოდ 1658 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა. რაც არ შეესაბამება ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალს.

ეკონომიკური ინტეგრაცია წარმოუდგენელია სავაჭრო ინტეგრაციის გარეშე. 2016 წელს საქართველოს საგარეო

სავაჭრო ბრუნვამ ევროკავშირის ქვეყნებთან 3601 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე 14 პროცენტით მეტია. აქედან ექსპორტი 571 მლნ. აშშ დოლარი იყო (12 პროცენტით ნაკლები), ხოლო იმპორტი 3030 მლნ. აშშ დოლარი (20 პროცენტით მეტი). საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში ამ ქვეყნების წილმა 30 პროცენტი შეადგინა, მათ შორის ექსპორტში 27 პროცენტი და იმპორტში 31 პროცენტი (2015 წელს შესაბამისად 32, 29 და 33 პროცენტი). ევროკავშირის ქვეყნებზე მოდიოდა სავაჭრო დეფიციტის 32 პროცენტი (2015 წელს 34 პროცენტი).

დიახ, საქართველოსათვის მნიშვნელოვანია ექსპორტის დივერსიფიკაცია და ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტად ევროკავშირის ბაზარი მიგვაჩნია. ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება საჭიროებს საექსპორტო შესაძლებლობების რეალიზაციას. თავის მხრივ, ექსპორტის გაზრდა ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთი საფუძველია. ევროკავშირის ბაზარი ერთ-ერთი უდიდესია მსოფლიოში. საქართველო-ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის სავაჭრო ბრუნვის ზრდის მიუხედავად, არსებული მასშტაბები არასაკმარისია, ასევე არასახარბიელოა საქართველოს ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურა.

აუცილებელია საქართველოს უარყოფითი საგარეო სავაჭრო სალდოს შემცირება, ექსპორტის მოცულობის გაზრდა და მისი ეტაპობრივი დივერსიფიკაცია, განვლილმა

ცხრილი №1. დსთ-ს წევრი ქვეყნების წილი ექსპორტში (%)
[3, იხ. <http://www.cisstat.com/>
(2016 წელი იანვარ-ნოემბრის მონაცემები)]

2000	2005	2010	2014	2015	2016 ¹	
13	21	9	4	4	7	Azerbaijan
87	79	91	96	96	93	CIS countries other countries
24	19	19	23	19	23	Armenia
76	81	81	77	81	77	CIS countries other countries
60	44	54	59	53	62	Belarus
40	56	46	41	47	38	CIS countries other countries
27	15	15	14	17	17	Kazakhstan
73	85	85	86	83	83	CIS countries other countries
42	45	45	47	38	36	Kyrgyzstan
58	55	55	53	62	64	CIS countries other countries
59	51	40	31	25	21	Moldova
41	49	60	69	75	79	CIS countries other countries
13	14	15	13	13	13	Russia
87	86	85	87	87	87	CIS countries other countries
48	20	13	25	25	32	Tajikistan
52	80	87	75	75	68	CIS countries other countries
31	31	36	28	20	17	Ukraine
69	69	64	72	80	83	CIS countries other countries
19	17	19	16	16	17	CIS countries
81	83	81	84	84	83	other countries

ცხრილი №2. დსთ-ს წევრი ქვეყნების წილი იმპორტში (%) [3]

2000	2005	2010	2014	2015	2016 ¹	
32	34	31	23	21	24	Azerbaijan
68	66	69	77	79	76	CIS countries other countries
20	29	30	31	34	34	Armenia
80	71	70	69	66	66	CIS countries other countries
70	67	59	60	61	60	Belarus
30	33	41	40	39	40	CIS countries other countries
54	47	48	42	43	44	Kazakhstan
46	53	52	58	57	56	CIS countries other countries
54	57	53	51	54	43	Kyrgyzstan
46	43	47	49	46	57	CIS countries other countries
33	39	33	27	26	25	Moldova
67	61	67	73	74	75	CIS countries other countries
34	19	14	12	12	11	Russia
66	81	86	88	88	89	CIS countries other countries
83	65	59	50	53	55	Tajikistan
17	35	41	50	47	45	CIS countries other countries
58	47	44	32	28	22	Ukraine
42	53	56	68	72	78	CIS countries other countries
46	33	27	23	23	21	CIS countries
54	67	73	77	77	79	other countries

წლებმა აჩვენა, რომ რუსეთის ბაზარზე დამოკიდებულება შესაძლოა ქვეყანას პრობლემები შეუქმნას. მხედველობაში გვაქვს რუსეთის ბაზარი არაა პროგნოზირებადი და არაა გამორიცხული იგი „ჩაიკეტოს“ ქართველი ექსპორტიორებისათვის. ასევე უნდა გაიზარდოს ექსპორტის მოცულობა ევროკავშირის ქვეყნებში და ამას ხელს შეუწყობს საქართველოს მიერ ევროკავშირთან გაფორმებული ასოციაციის ხელშეკრულება.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების მიხედვით საქართველოსა და დსთ-ის ქვეყნებს შორის სავაჭრო ბრუნვამ 2016 წელს 2721 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა (2015 წელთან შედარებით 3 პროცენტით ნაკლები). აქედან ექსპორტი 739 მლნ. აშშ დოლარი (12 პროცენტით ნაკლები), ხოლო იმპორტი 1983 მლნ. აშშ დოლარი იყო (1 პროცენტით მეტი). საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში დსთ-ის ქვეყნების წილი 23 პროცენტი იყო, მათ შორის ექსპორტში 35 პროცენტი და იმპორტში 20 პროცენტი (2015 წელს შესაბამისად 28, 38 და 25 პროცენტი). 2016 წელს დსთ-ის ქვეყნებზე მოდიოდა სავაჭრო დეფიციტის 16 პროცენტი (2015 წელს 20 პროცენტი). [2].

საქართველოს შესაბამის მომაცემებს თუ შევადარებთ ცხრილის მონაცემებს ვნახავთ, მართალია რომ საქართველო არაა დსთ-ს წევრი ქვეყანა, მაგრამ მას საკმაოდ მჭიდრო და აღსანიშნავია ბოლო პერიოდში მზარდი სავაჭრო ურთიერთობები აქვს დსთ-ს წევრ ქვეყნებთან. ბუნებრივია ჩვენ არა ვართ ქვეყნებს შორის სავაჭრო ურთიერთობე-

ბის წინააღმდეგი, მომავალი რისკები და გამოწვევები შესწავლილი და გაანალიზებული უნდა იყოს... 2016 წელს საქართველოს ექსპორტის 35% მოდიოდა დსთ-ს ქვეყნებზე, მაშინ როცა დსთ-ს ქვეყნების საშუალო მაჩვენებელი 16-17%-ია. ასე მაგალითად სომხეთის ექსპორტის 23% მოდის დსთ-ს ქვეყნებზე, აზერბაიჯანის — 7%, მოლდოვას — 21%, უკრაინას — 17% და სხვ. მე-2 ცხრილიდან ჩანს რომ სომხეთის იმპორტის 34% მოდის დსთ-ს ქვეყნებზე, აზერბაიჯანის — 24%, მოლდოვას — 25%, უკრაინას — 28% და სხვ. აღნიშნული ქვეყნები არიან ასევე აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნები. ცნობილია, რომ აღმოსავლეთი პარტნიორობა ინიციატივაა, რომელიც ქმნის ჩარჩოს ევროკავშირის ურთიერთობებისთვის სომხეთთან, აზერბაიჯანთან, ბელორუსთან, საქართველოსთან, მოლდოვასა და უკრაინასთან.

გლობალიზაციის, ევროპული ინტეგრაციის პროცესები შეუქცევადია, საქართველომ კი მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესები ეკონომიკის განვი-

თარებისათვის უნდა გამოიყენოს [4; 5]. ქვეყანას აქვს სწორი საგარეო პოლიტიკური და ეკონომიკური პრიორიტეტი არჩეული და შესაბამისად უნდა გააგრძელოს გზა ევროკავშირისაკენ, ევროკავშირთან შემდგომი დაახლოების მიმართულებით.

საქართველოს საგარეო ეკონომიკურ ურთიერთობებში მასშტაბურია დსთ-ს, მათ შორის რუსეთის ადგილი. საქართველოს ექსპორტის 35 და იმპორტის 20 მოდის დსთ-ს ქვეყნებზე. მაშინ როდესაც დსთ-ს წევრი ქვეყნების საშუალო მაჩვენებლები საქართველოს მონაცემებზე ნაკლებია.

სასურველია საქართველომ ეკონომიკური რეფორმების გატარებაში გამოიყენოს მოწინავე ევროპული ქვეყნების, ასევე ევროკავშირის ახალი წევრი ქვეყნების გამოცდილება.

ასევე საქართველომ ორმხრივად უნდა იმუშაოს გაერთიანებულ სამეფოსთან სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის არსებული მასშტაბების შენარჩუნებისა და მისი შემდგომი გაზრდის მიმართულებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოში (2015). სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი).
2. საქართველოს საგარეო ვაჭრობა (2015). საქონლით საგარეო ვაჭრობა საქართველოში 2016 (წინასწარი), სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი).
3. <http://www.cisstat.com/>
4. ფუტკარაძე რ. (2010). საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები: პრობლემები და პერსპექტივები, თბილისი, „უნივერსალი“.
5. ფუტკარაძე რ. (2015). საქართველოს საგარეო ვაჭრობის აქტუალური საკითხების შესახებ. თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის შრომების კრებული.
6. Zukunft der europäischen Integration: Wahrheiten über Europa/ Peter Casny (Hrsg.). (2008). Hamburg.
7. Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang. (1997). Europa von A-Z: Taschenbuch der europäischen Integration / Institut für Europäische Politik 6. Aufl. Bonn: Europa Union Verlag.
8. Gilberto Gambini. (2007). Der Handel der EU-27 mit den GUS-Ländern 2006. Eurostat. Statistik kurz gefasst. Aussenhandel 114.

EUROPEAN INTEGRATION AND CHALLENGES TO THE ECONOMY OF GEORGIA

RAMAZ PUTKARADZE

Doctor of Economics,

Associate Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

KEYWORDS: EUROPEAN INTEGRATION, EU, CIS, GEORGIAN ECONOMICS

SUMMARY

The worldwide processes of economic globalization and integration are irreversible. This, on the one hand, provides significant opportunities for small countries and contains some threats on the other hand. There are the following integration groups in Europe: the European Union, European Free Trade Association and CIS (Eurasian Union). Despite the current hard challenges it is facing, the European Union is the most developed integration group, as well as one of the largest markets in the world.

It should be noted that in recent years Georgia has achieved significant progress on the path of economic integration with the EU; in particular, we mean the Association Agreement signed between the European Union and Georgia, Deep and Comprehensive Free Trade Area is the part of this Agreement. The Association Agreement between EU and Georgia has fully entered into force. The Agreement suggests Georgia to adjust trade-related legislation and regulations to the EU standards.

As indicated in the paper, although Georgia is not a member of the CIS, the country has quite close trade

relations with the CIS member states, which have been characterized by increasing trend recently. Of course, we are not against trade relations between countries; however, future risks and challenges should be studied and analyzed. CIS member states accounted for almost 35% of Georgia's export, while the average corresponding indicator for CIS member states was 16-17%. For example, CIS accounts for 23% of Armenia's export, 7% of Azerbaijan's export, 21% of Moldova's export, 17% the Ukraine's export, etc.

The processes globalization and European integration are irreversible and Georgia has to use the current processes for the development of its economy. The country has chosen the appropriate foreign political and economic priorities and therefore it should continue its way towards the EU towards establishing closer ties with the EU.

It would be desirable for Georgia to use the experience of leading European countries, as well as new EU member countries while implementing economic reforms.